

STUDIM I POLITIKAVE PUBLIKE

**RRITJA E PËRDORIMIT TË UEB-FAQEVE GOV.MK
SI VEGLA PËR TRANSPARENCË, LLOGARIDHËNIE
DHE E-PJESËMARRJE**

gov
.mk
v

BOTUES:

Metamorfozis, Fondacion për internet dhe shoqëri
rr. Apostoll Gusllarot, nr. 40, 1000 Shkup, Maqedoni
www.metamorphosis.org.mk
info@metamorphosis.org.mk
tel./faks: +389 2 3109 325

PËR BOTUESIN:

Bardhyl Jashari

EKIPI HULUMTUES:

Bardhyl Jashari
Tamara Resavska
Filip Stojanovski
Goce Arsovski

PËRKTHIMI:

Valon Abdiu

Fondacioni "Metamorfozis" është pronar i të drejtave autoriale të këtij studimi. Në formë digjitale, përmbajtjet janë publikuar nën licencën Creative commons-Thekso burimin - Shpërndaj nën kushte të njëjta 2.5 Maqedoni (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/mk>).

Ky studim është përgatitur me ndihmë financiare nga Slovak Aid, që është siguruar nëpërmjet fondacionit Pontis dhe Rrjetit ballkanik për zhvillim të shoqërisë civile (BCSDN), e në kuadër të Fondit slllovak dhe ballkanik për politika publike (Slovak and Balkan Public Policy Fund). Përmbajtja e studimit është përgjegjësi e plotë e autorëve dhe në asnjë mënyrë nuk mund të konsiderohet se e paraqet qëndrimin e Slovak Aid ose të organizatave partnere.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

352/354:004.774.055(497.7)

RRITJA e përdorimit të ueb-faqeve gov.mk si vegla për
transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje : studim i politikave
publike / [ekipi hulamtues Bardhyl Jashari ... и др.] - Shkup :
Fondacioni Metamorfozis, 2014. - 25 стр. : илустр. ; 26 см

Библиографија: стр. 22-24. - Содржи и Анекси 1: Експертët dhe
përfaqësuesit e intervistuar të institucioneve

ISBN 978-608-4564-50-8

а) Локална и централна власт - Прилагодување кон граѓаните - Веб
страници - Македонија
COBISS.MK-ID 96520458

Përmbajtja

Përmbledhje	5
Hyrje	7
Gjendjet aktuale dhe konstatimet e hulumtimit	11
Situata në Maqedoni	11
Struktura e mostrës	12
Informim themelor	14
Mundësitë për komunikim	16
Qasshmëria	18
Transparenca	20
Llogaridhënia	22
E-pjesëmarrja	23
E-shërbime	25
Shembuj të dalluar	26
Mundësitë për krijimin e politikave	27
Përfundime dhe rekomandime	28
Bibliografia	31
Aneksi 1: Ekspertët dhe përfaqësuesit e intervistuar të institucioneve	34

Përmbledhje

Qëllimi i këtij studimi të politikave publike është të analizohet niveli aktual i shfrytëzimit të ueb-faqeve të pushtetit qendror dhe atij lokal në Republikën e Maqedonisë (të cilat kryesisht shfrytëzojnë domene .gov.mk) në fushën e transparencës, llogaridhënies dhe e-pjesëmarrjes së qytetarëve në marrjen e vendimeve, si dhe të ofrojë rekomandime se si të tejkalohen pengesat që pengojnë të realizohet potenciali i plotë i teknologjive të reja në këto fusha.

Teknologjitë e reja ofrojnë mjete efikase dhe më të lira për inkuadrimin e qytetarëve në proceset e vendimmarrjes, por potenciali i tyre nuk është realizuar në tërësi në Maqedoni. Hulumtimi u realizua në periudhën **dhjetor 2013 – maj 2014**, duke i analizuar mundësitë që i ofrojnë **220 ueb-faqe** të udhëhequra nga organet qeveritare dhe institucionet e administratës shtetërore, si dhe nëpërmjet intervistave të strukturuar me **10 institucione publike** dhe **17 ekspertë** nga fusha të ndryshme që kanë të bëjnë me pjesëmarrjen publike qytetare dhe internetin.

Rezultatet e hulumtimit tregojnë se në ueb-faqet e institucioneve publike mungojnë të dhëna me karakter publik, veçanërisht nga fusha e transparencës fiskale dhe e llogaridhënies, si dhe mekanizma që mundësojnë e-pjesëmarrje qytetare dhe inkuadrimin e tyre në vendimmarrje. Një e treta e ueb-domeneve të regjistruara nuk punojnë. Mbi gjysma e ueb-faqeve të shqyrtuara nuk janë përditësuar në kohë me lajme të përgjithshme, më pak se një e treta kanë pjesë të veçantë për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik, mbi tre të katërtat nuk publikojnë program për punë dhe informata fiskale, shumica nuk e kanë publikuar gjithë legjislacionin që ka të bëjë me punën e tyre, e mbi 95% nuk publikojnë politika për privatësi.

Më shpesh, komunikimi është njëkahësh, ndërsa mundësitë për interaksion dykahësh kryesisht janë minimizuar në komunikim me anë të e-mail-it – ku rrallë përgjigjen - dhe telefonit. Vetëm dy ueb-faqe mundësojnë diskutime publike për ndryshimet në fushën e legjislacionit dhe të politikave publike dhe rrallë shfrytëzohen për shkak se nuk janë përditësuar rregullisht dhe në tërësi, ndërsa qytetarët nuk janë të njoftuar ose janë të demotivuar për shkak të përvojave të mëparshme nga proceset e tilla, ku nuk është marrë parasysh mendimi i tyre.

Shumica e ueb-faqeve nuk janë të optimizuara për përdorim nga personat me pengesa, e as që i përmbushin standardet e W3C (www.w3.org/WAI). Poashtu, nuk përmbushen sa duhet obligimet që i ka marrë Maqedonia në kuadër të Partneritetit të qeverive të hapura, në pjesën e qasjes deri të të dhënat e hapura.

Në Republikën e Maqedonisë ekziston kornizë ligjore me të cilën rregullohet e-pjesëmarrja qytetare, por duhet që ajo të zbatohet në mënyrë konsekuente, si dhe të ngritet vetëdija e institucioneve dhe e qytetarëve, si për ekzistimin e mundësive aktuale, ashtu edhe për rëndësinë e shfrytëzimit të mediave të reja, në këtë rast të ueb-faqeve, si vegla për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje. Zhvillimi i sistemeve të këtilla varet nga vullneti politik i qeverisë dhe i udhëheqësive të institucioneve vartëse. Ai duhet të bazohet në standarde që e vënë qytetarin dhe nevojat e tij në qendër të sistemit dhe të cilat njëkohësisht i praktikojnë dhe i promovojnë parimet e e-inkluzionit dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në sferën digjitale.

Hyrje

Ky studim i politikave publike e analizon nivelin aktual të shfrytëzimit të ueb-faqeve të pushtetit qendror dhe atij lokal në Republikën e Maqedonisë (të cilat kryesisht shfrytëzojnë domene .gov.mk) në fushën e transparencës, llogaridhënies dhe të e-pjesëmarrjes së qytetarëve në marrjen e vendimeve. Studimi ofron rekomandime se si të tejkalohen pengesat që pengojnë të realizohet potenciali i plotë i teknologjive të reja në këto fusha.

Në vitin 2014, një pjesë e madhe e qytetarëve të Republikës së Maqedonisë i shfrytëzojnë teknologjitë digjitale, me ç'rast shumica e qytetarëve kanë ndonjë formë të qasjes së drejtpërdrejtë në internet, dhe/ose shfrytëzojnë teknologji celulare. Vlerësimet e ndryshme (joprecize për shkak të mungesës së të dhënave relevante nga regjistrimi) tregojnë se mbi 60% e qytetarëve përdorin internet dhe se mbi 50% shfrytëzojnë rrjete sociale (informatë nga departamenti për marketing i Facebook-ut).

Dhe përderisa pothuajse të gjitha institucionet shtetërore në vend kanë ndonjë lloj përvaje në internet, një numër shumë i vogël i ueb-faqeve të tyre ofrojnë shërbime (servise) për qytetarët, veçanërisht në fushën e pjesëmarrjes qytetare, por edhe për kryerjen e një sërë funksionesh të tjera. Ueb-in, si dhe teknologjitë e tjera të informacionit-komunikimit (TIK-ut), institucionet kryesisht i shfrytëzojnë si mjet për informim njëkahshëm selektiv ose si "letërnjoftime" digjitale. Motiv kryesor për këtë studim ishte nevoja që në mënyrë më precize të kuptohen një sërë parametrash kyç që kanë të bëjnë me këtë fushë, si bazë për zhvillimin e mëtejshëm.

Qeveritë në botë përpiqen t'u përgjigjen ndryshimeve të mëdha shoqërore që dalin nga zbatimi gjithnjë e më i madh i teknologjive të reja duke u transformuar për ta zbatuar në mënyrë gjithëpërfshirëse konceptin e e-qeverisjes (e-Government), që përfshin jo vetëm "shfrytëzimin e TIK-ut, e veçanërisht të internetit, për të arritur qeverisje më të mirë" (OECD, 2003), por ndryshim të plotë të raporteve ndërmjet qeverive dhe qytetarëve, bizneseve dhe niveleve të ndryshme të pushtetit me zbatim të TIK-ut (Banka Botërore, 2009). Ky transformim përfshin shërbime më efikase qeveritare, gjegjësisht shërbime e-qeveritare ose e-shërbime (servise), interaksion të përmirësuar me sektorin privat, por edhe përforsim të fuqisë së qytetarëve duke u ofruar qasje në informata dhe udhëheqje më të mirë. Rezultati i dëshiruar i këtyre transformimeve janë korrupsioni më i vogël, transparenca më e madhe, lehtësia më e madhe e shfrytëzimit, rritja e të ardhurave dhe/ose zvogëlimi i shpenzimeve.

Si rezultat i nevojës për koordinim në nivel botëror, në vitin 2011 u themelua Partneriteti për qeveri të hapura (Open Government Partnership - OGP) – platformë ndërkombëtare e cila i bashkon reformatorët nga sektori qeveritar dhe shoqëria civile nga 64 vende, në përpjekjet që qeveritë të bëhen më të hapura, më llogaridhënëse dhe më përgjegjëse para qytetarëve. Republika e Maqedonisë është anëtare e këtij partneriteti, me ç'rast ka marrë për obligim për të bërë përparim në këto fusha prioritare:

- ▶ krijimi i politikave me pjesëmarrje,
- ▶ shërbimet dhe procedurat e përmirësuara elektronike
- ▶ të dhënat e hapura
- ▶ mbrojtja e konsumatorëve dhe e qytetarëve
- ▶ informatat e hapura në nivel lokal

Sipas raportit për përparimin e Maqedonisë në kuadër të Partneritetit për periudhën 2012-2013, nga 35 obligimet (commitments) e marra, RM-ja ka realizuar në tërësi 2 prej tyre, në masë të konsiderueshme 6, në masë të kufizuar janë realizuar 17, ndërsa nuk janë filluar 10. Në kohën e realizimit të këtij hulumtimi, është duke u përgatitur Plani i ri aksional.

Sipas raportit të Unionit ndërkombëtar të telekomunikimeve, "Matja e shoqërisë informatike", i cili për OKB-të i identifikon elementet kyçe të zhvillimit në TIK dhe i ndjek harxhimet dhe sa janë në dispozicion shërbimet e TIK-ut, si dhe i ndjek shpenzimet dhe sa janë në dispozicion shërbimet e TIK-ut sipas metodave të përcaktuara ndërkombëtarisht nëpërmjet indeksit për zhvillimin e TIK-ut, Republika e Maqedonisë, sipas rangimit global për vitin 2012, ka qenë në vendin e 57-të, që paraqet rënie në krahasim me vitin 2011, kur ka qenë në vendin e 55-të (ITU, 2013).

Metamorfozis është pjesëmarrës aktiv në zhvillimin e shoqërisë informatike në Maqedoni dhe në rajon që nga viti 1999, me një sërë përpjekjesh të bazuara në premisën se qytetari duhet të jetë në qendër të zhvillimit të tij. Gjatë kësaj, ajo e ka përfaqësuar qëndrimin se koncepti i e-qeverisjes nuk është koncept i "pushtetit të vjetër" plus internetit, por se ky koncept i ri më tepër ka të bëjë me pjesën e "pushtetit", gjegjësisht ndryshimet organizative që kanë të bëjnë me udhëheqjen dhe procedurat, se sa vetëm me pjesën "e-", gjegjësisht futjen e pajisjeve elektronike dhe softuerit. Në këtë kuptim, Metamorfozis mori pjesë në përgatitjen dhe miratimin e një sërë dokumentesh kyçe, si Strategjisë nacionale për shoqëri informatike (2004-2005), Strategjisë për TIK për gjyqësinë (2006), Strategjisë nacionale për komunikime elektronike (2007), si dhe ka marrë pjesë në zhvillimin e dokumenteve kyçe për politikën publike nga fusha e e-qeverisjes (duke përfshirë edhe zbatimin e projektit të USAID-it për e-qeveri në vitin 2011). Me këtë rast, Metamorfozis ka pasur ndikim pozitiv për përfshirjen e vlerave të inkluzionit të të gjithë anëtarëve të shoqërisë, mbrojtjen e të drejtave të njeriut në sferën digjitale dhe promovimin e pjesëmarrjes aktive qytetare në nivel të politikave publike. Kështu, në pjesën e-Qytetarë në Strategjinë nacionale të vitit 2005, në mënyrë eksplicite thuhet se: "E-shërbimet që do t'i marrin parasysh nevojat e qytetarëve

janë një nga shkaqet kryesore për transformimin e gjithëmbarshtëm drejt një shoqërie të bazuar në dituri. Ato do të sjellin përmirësim real të kualitetit të jetës së qytetarëve, si dhe pjesëmarrje të tyre më të madhe.”

Ky hulumtim, poashtu, ndërlihet me hulumtimin për prezencën e komunave në ueb, të realizuar nga Metamorfozis në vitin 2010, me të cilin u konstatua se pothuajse gjysma e komunave, praktikisht, kanë ueb-faqe jofunksionale (ose aspak nuk kanë) dhe vetëm pjesërisht i plotësojnë obligimet e Ligjit për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik.

Edhe pse teknologjitë e reja ofrojnë mjete efikase dhe më të lira për inkuadrimin e qytetarëve në proceset e vendimmarrjes, ky potencial në Maqedoni nuk është realizuar në tërësi. Ky hulumtim, që është realizuar në periudhën dhjetor 2013 – maj 2014, me një mostër prej **383** domenesh në internet, gjegjësisht **220** ueb-faqe që janë në pronësi të organeve qeveritare dhe të institucioneve të administratës shtetërore jep një pasqyrë më të detajuar për gjendjen dhe përdorimin e ueb-faqeve qeveritare si vegël për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje.

Përveç shqyrtimit të përmbajtjeve që janë në dispozicion nëpërmjet ueb-adresave .gov.mk dhe funksionalitetit të ueb-faqeve qeveritare, janë realizuar edhe **17** intervista të strukturuar me ekspertë të fushave të ndryshme, të cilët u përgjigjën në pyetjet për ta dhënë mendimin e tyre profesional sa i përket gjendjeve me ueb-faqet qeveritare në RM, me çfarë funksionesh dhe në çfarë shkalle organet qeveritare i shfrytëzojnë teknologjitë e reja me qëllim që të ofrojnë informata relevante dhe e-pjesëmarrje të qytetarëve, cilat informata mungojnë, cilët janë standardet, ligjet dhe dispozitat me të cilat rregullohet e-pjesëmarrja qytetare në RM, çka mungon në RM sa i përket standardeve në nivel të BE-së, të cilat garantojnë pjesëmarrje të qytetarëve në procesin e vendimmarrjes duke përdorur teknologji të reja dhe çka duhet të bëjë RM-ja që të avancohen mundësitë për e-pjesëmarrje të qytetarëve.

Poashtu, janë realizuar edhe **10** intervista me përfaqësues të organeve qeveritare me qëllim që të konstatohet se cilat teknologji të reja i përdor institucioni prej ku vijnë, për cilat funksione më shpesh i përdorin ueb-faqet, cilët janë standardet, ligjet dhe dispozitat me të cilat rregullohet e-pjesëmarrja e qytetarëve, çfarë hapash merren për përmirësimin e transparencës, llogaridhënies dhe e-pjesëmarrjes së qytetarëve, çfarë informatash me karakter publik janë në dispozicion, në çfarë mënyre i njoftojnë qytetarët me e-shërbimet dhe mekanizmat për e-pjesëmarrje të institucionit, në çfarë mase i konsultojnë qytetarët dhe sa shpesh i përditësojnë ueb-faqet e tyre.

Me qëllim që të analizohen rezultatet fillestare të hulumtimit, më 2 qershor 2014, fondacioni Metamorfozis organizoi takim publik konsultativ ku morën pjesë **13** përfaqësues të

institucioneve publike dhe private, si dhe përfaqësues të sektorit joqeveritar, të cilët i paraqitën pikëpamjet, vërejtjet dhe komentet e tyre. Vështrim publik dhe mundësi për konsultime për publikun e gjerë u mundësuan edhe nëpërmjet internetit gjatë muajit maj dhe në fillim të qershorit të vitit 2014.

Qëllimi i këtij studimi të politikave publike është të kontribuojë për ngritjen e vetëdijes publike të palëve kyçe të interesuara: funksionarëve dhe nëpunësve shtetërorë, sektorit afarist, organizatave joqeveritare, aktivistëve qytetarë dhe mediave, për nivelin e zhvillimit të shërbimeve e-qeveritare që kanë të bëjnë me pjesëmarrjen qytetare dhe të shërbejë si udhërrëfyes për përmirësimin e tyre në nivel lokal dhe nacional.

Të gjitha të dhënat e mbledhura për qëllimet e këtij hulumtimi, si dhe rezultatet e intervistave të strukturuar janë në dispozicion si të dhëna të hapur në pjesën “Publikime: Hulumtime” në ueb-faqen www.metamorphosis.org.mk.

Gjendjet aktuale dhe konstatimet e hulumtimit

Situata në Maqedoni

Ueb-faqet e organeve qeveritare që kryesisht e përdorin shtesën .gov.mk, fokusohen në komunikim njëkahësh dhe ofrojnë mundësi të kufizuara për interaksion.

Gjatë disa viteve të kaluara, Qeveria e Republikës së Maqedonisë ka vendosur disa mekanizma që kanë të bëjnë me pjesëmarrjen qytetare, transparencën dhe llogaridhënien. Në vitin 2006 u miratua dhe filloi zbatimimi i Ligjit për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik. Në vitin 2008 u krijua Regjistri i vetëm nacional i dispozitave të Republikës së Maqedonisë (ENER.gov.mk), si pjesë e procesit për Vlerësim të ndikimit të rregullativës (Regulatory Impact Assessment - RIA) që nënkupton edhe zbatim të konsultimeve përkatëse dhe të koordinuara në aspekt kohor me publikun, duke dhënë propozime, mendime dhe vërejtje që me kohë të mund të kyçen palët e interesuara në krijimin e rregullativave. Gjatë vitit 2011, Qeveria e RM-së e miratoi edhe Kodin për praktika të mira për pjesëmarrje të sektorit civil në procesin e krijimit të politikave nëpërmjet sektorit për Bashkëpunim me OJQ-të të Sekretariatit gjeneral (nvsorabotka.gov.mk). Po atë vit u miratua edhe Kodi për konsultime me publikun gjatë përgatitjes së rregullativës me doracakë shoqërues, ndërsa në vitin e ardhshëm 2012, Ministria për shoqëri informatike dhe administratë e krijoi portalin “e-Demokratija” (e-demokratija.mk), që ka për qëllim rritjen e pjesëmarrjes qytetare, me funksione të ngjashme si ENER-i, por edhe me mundësi plotësuese: forum dhe blog.

Struktura e mostrës

Në kuadër të këtij studimi, me qëllim që të konstatohet se në çfarë mase shfrytëzohet rregullativa dhe veglat që janë në dispozicion të institucioneve të Republikës së Maqedonisë për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje, u analizuan të gjitha ueb-faqet për të cilat mund të vërtetohej se i takojnë organeve të pushtetit qendror ose atij lokal. Ato paraqesin një mostër reprezentative që e pasqyron gjendjen e përgjithshme, edhe pse ka mundësi të ekzistojnë edhe ueb-faqe të tjera qeveritare që nuk janë përfshirë në këtë hulumtim. Për shembull, ato mund të jenë ueb-faqe që nuk kanë .gov.mk domene, ose ato që shfrytëzojnë nëndomene të nivelit 4 në ndonjërin nga domenet e identifikuar.

Si burim fillestar për ta marrë listën e ueb-faqeve të këtilla u shfrytëzua lista e domeneve qeveritare që janë në dispozicion dhe që janë të regjistruara në Rrjetin hulumtues akademik të Maqedonisë – MARNet (whois.marnet.mk). Kriter për identifikimin e domeneve qeveritare ishte përdorimi i shtesës .gov.mk.

Edhe pse regjistri i domeneve .MK është theksuar si një nga përmbledhjet me të dhëna të hapura në kuadër të Partneritetit për qeveri të hapura, marrja e listës me domene mund të bëhej vetëm me anë të kontrollimit manual. Arsye për këtë ishte fakti se të dhënat nuk janë në dispozicion në formë që mundëson përpunim dhe fakti se MARNeti-i e refuzoi kërkesën tonë që të na e japë listën e domeneve që janë në pronësi të organeve qeveritare për shkak të Rregullores së tij (gjë që e potencon mosharmonizimin me parimet për të dhëna të hapura). Një pjesë e procesit të kërkimit të këtyre të dhënave përfshinte edhe arbitrazh nga ana e Drejtorisë për mbrojtjen e të dhënave personale, e cila konstatoi se kërkimi i listës së domeneve që janë në pronësi të organeve të Qeverisë së RM-së nuk është në kundërshtim me Ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale.

U realizua kërkimi manual i regjistrimit të MARNet-it (që sipas shërbimit të pavarur domejn.ot.mk përmban mbi 28.000 domene), me ç'rast u gjetën **373** domene të regjistruara gov.mk. Pas 1 prillit të vitit 2014, me liberalizimin e procedurës për regjistrimin e domeneve, MARNet-i një pjesë të kompetencave të tij ua dorëzoi regjistratorëve privatë, ndërsa lista me të gjitha domenet .MK më nuk është në dispozicion publik, por vetëm mund të kontrollohet sa ndonjë domen i caktuar a është tashmë i regjistruar ose jo, që paraqet shkuarje mbrapa në përpjekjet që të dhënat publike të vihen në dispozicion, në frymën e Partneritetit për qeveri të hapura.

Përveç domeneve .gov.mk nga regjistri i MARNet-it, mostra e këtij hulumtimi u plotësua me 10 domene të tjera, për të cilat mund të vërtetohej se janë në pronësi të organeve të administratës shtetërore dhe të organeve shtetërore që kanë të bëjnë me mbrojtjen e qytetarëve si parakusht për e-pjesëmarrje. Ato kryesisht shfrytëzojnë forma të tjera të domeneve, kryesisht në formën *institucioni.mk* ose *shkurtesa.mk*. Kërkim plotësues u bë me shqyrtimin manual të bazës së institucioneve që kanë informata me karakter publik nga ueb-faqja e Komisionit për mbrojtjen e të drejtës për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik ([komspi.mk](#)) në seksionet “Institucionet shtetërore” dhe “Komunat në Republikën e Maqedonisë”. Ky kërkim njëkohësisht shërbeu edhe për verifikimin e listës së fituar paraprakisht të domeneve .gov.mk.

Me shqyrtimin fillestar të këtyre 383 domeneve, është konstatuar se 62% ose 236 e domeneve janë aktive dhe çojnë në ueb-faqe jofunksionale, ndërsa 4% (16) e domeneve riorientojnë në ueb-faqe që shfrytëzojnë ndonjë domen tjetër si kryesor. 34% e domeneve të shqyrtuara nuk punojnë (nuk çojnë askund ose çojnë në ndonjë ueb-faqe serveri). Duke analizuar se ku çojnë të gjitha këto domene, u konstatua se ka 220 ueb-faqe të vetme qeveritare.

Tabela 1:

Struktura e mostrës së domeneve të shqyrtuara dhe ueb-faqet funksionale

	Domene	Ueb-faqe
.gov.mk	373	210
Iloje të tjera të domeneve	10	10
Gjithsej	383	220

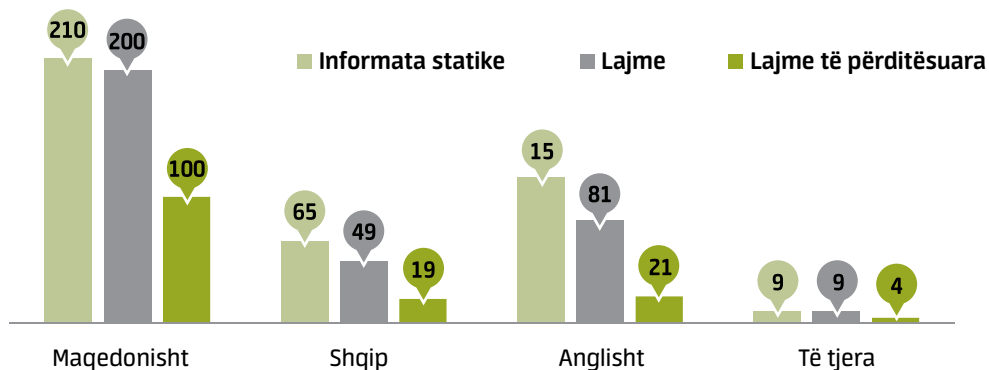
Sa i përket gjuhëve të përdorura për emrat e domeneve, **65%** e domeneve të shqyrtuara janë në gjuhën maqedonase, **11%** në gjuhën angleze dhe **2%** në gjuhën shqipe. Gjatë vizitës së domeneve që çojnë në ueb-faqe aktive, **87%** e përmbajtjeve që paraqiten fillimisht në ueb-faqe janë në gjuhën maqedonase, **7%** në gjuhën shqipe dhe **6%** në gjuhën angleze, ndërsa te **1%** paraqitet përmbajtje në ndonjë gjuhë tjetër ose ndonjë kombinim i gjuhëve të lartpërmendura.

Informim themelor

Të gjithë përfaqësuesit e intervistuar të organeve qeveritare vërtetuan se ueb-faqja e institucionit të tyre zakonisht përdoret për informim të qytetarëve për projektet dhe aktivitetet aktuale të institucionit, e pastaj për publikimin e informatave me karakter publik.

Nga 220 ueb-faqet e shqyrtuara, 95% kanë versione gjuhësore në maqedonisht, 52% kanë versione në gjuhën angleze, 30% në shqip, dhe nga 1% kanë versione në turqisht, gjermanisht dhe në gjuhën spanjolle, ndërsa 0,005%, gjegjësisht nga një ueb-faqe kanë versione në italisht, gjegjësisht në frengjisht. Me këtë rast, te 16% e numrit të përgjithshëm të ueb-faqeve, përmbajtjet në gjuhët e ndryshme janë të sinkronizuara.

Versionet gjuhësore dhe lajmet

Analiza tregoi se te 91% e ueb-faqeve ka seksion për lajme ose raportime periodike në gjuhën maqedonase, te 22% ka lajme në gjuhën shqipe dhe te 37% ka lajme në gjuhën angleze. Duke e krahasuar datën e përditësimit të fundit me datën e vizitës, u konstatua se:

- ▶ te lajmet në gjuhën maqedonase, 50% janë të përditësuara në muajin e kaluar, 17% janë përditësuar në 1-2 muajt e kaluar, 17% janë të përditësuara më shumë se 2 muaj para hulumtimit (gjatë periudhës 2009-2013), ndërsa për 17% nuk mund të përcaktohet se kur janë përditësuar për shkak se në ueb-faqe nuk janë shënuar datat përkatëse;
- ▶ te lajmet në gjuhën shqipe, 39% janë të përditësuara gjatë muajit të kaluar, 22% janë të përditësuara në 1-2 muajt e kaluar, 20% janë përditësuar para më shumë se 2 muaj (gjatë periudhës 2010-2013), për 16% nuk mund të përcaktohet se kur janë përditësuar për shkak se nuk janë shënuar datat përkatëse, ndërsa te 2% e ueb-faqeve, lajmet nuk punojnë për shkak të problemeve të tjera;
- ▶ më pak të përditësuara janë lajmet në gjuhën angleze, prej të cilave 26% janë të publikuara gjatë muajit të kaluar, 20% në 1-2 muajt e kaluar, 31% para më shumë se 2 muajve (gjatë periudhës 2007-2013), për 17% nuk mund të përcaktohet data e publikimit dhe 6% nuk punojnë për shkak të problemeve të tjera.

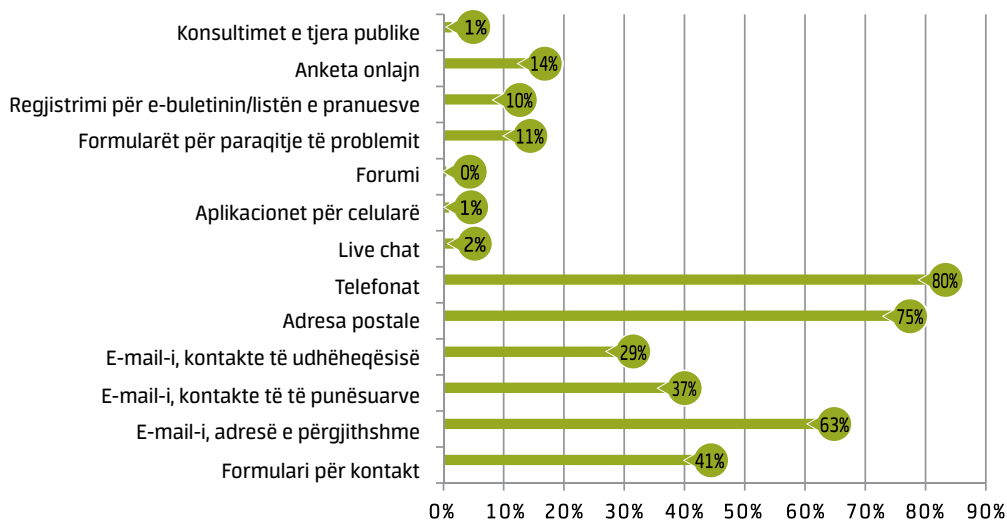
Sipas institucioneve të analizuara, institucionet shtetërore më shpesh i shfrytëzojnë ueb-faqet e tyre dhe mediat sociale me qëllim që qytetarëve t'u sigurojnë informata relevante dhe mundësi për të marrë pjesë në vendimmarrje. Përfaqësuesit e organeve qeveritare që morën pjesë në hulumtim deklarojnë se në përgjithësi i njoftojnë qytetarët me e-shërbimet dhe mekanizmat për e-pjesëmarrje që i ofron institucioni i tyre nëpërmjet njoftimit për media dhe informatës në ueb-faqen e tyre.

Mundësitë për komunikim

Si mundësi për komunikim njëkahësh, 41% e ueb-faqeve të shqyrtuara kanë vënë në dispozicion formular për kontakt, ndërsa 11% kanë formular për të paraqitur ndonjë problem. Adresa e përgjithshme për kontakt nëpërmjet e-mail-it është në dispozicion të 63% e ueb-faqeve. E-mail me kontakte të të punësuarve ka në 37% të ueb-faqeve të shqyrtuara, ndërsa e-mail me kontakte nga anëtarët e strukturave udhëheqëse ka në 29% të faqeve të shqyrtuara.

Mundësitë për komunikim

Me qëllim që të testohet se a përgjigjen në pyetjet e parashtruara nëpërmjet e-mail-it, ftesë për pjesëmarrje në këtë hulumtim, nëpërmjet e-mail-it iu dërguan gjithsej 179 institucioneve, nëpërmjet adresave të publikuara në 220 ueb-faqet e shqyrtuara. Përgjigje u fitua vetëm prej 8 prej tyre, gjegjësisht 0,04%.

Pastaj, informatë për adresën postale të institucionit ka te 75% e ueb-faqeve të shqyrtuara, ndërsa te 80% ka informata për numrat e telefonit për kontakt.

Vetëm 2% e institucioneve në ueb-faqet e tyre kanë mundësi për "Live chat", ndërsa 1% kanë zhvilluar aplikacione për celularë, të cilat janë në dispozicion në ueb-faqen e tyre.

Sa i përket komunikimit nëpërmjet rrjeteve sociale, 23% e ueb-faqeve qeveritare kanë vendosur link me profilin/faqen në Facebook, ndërsa 88% e atyre linkeve çojnë deri te profili/faqja në Facebook me emrin e institucionit. Në Twitter janë të pranishme 10% e institucioneve, ndërsa 76% e profileve të linkuara në Twitter janë në emrin e institucionit. 13% e institucioneve kanë kanalën e tyre në Youtube, 96% e të cilave janë në emër të institucionit që e ka vendosur linkun në ueb-faqen e tij.

Rastet e tjera të prezencës në rrjetet sociale zakonisht janë në emrin personal të personit udhëheqës të institucionit. Praktika e këtillë hap një sërë çështjesh, duke filluar nga ajo se në pronësi të kujt janë këto profile/faqe – a janë në pronësi të institucionit ose të politikanit personalisht. Në rastet e këtilla, qytetarët që janë të interesuar për punën e institucionit janë të detyruar të bëhen ndjekës të politikanit të caktuar (me ç'rast përbashkojnë të dhëna personale). Në këtë mënyrë politikani fiton kapital plotësues social që mund ta shfrytëzojë pas përfundimit të funksionit ose për qëllime zgjedhore jashtë kompetencave institucionale. Gjatë vitit 2013, e veçanërisht para se të fillojë fushata zgjedhore në vitin 2014 për promovimin e faqeve në Facebook të funksionarëve të lartë qeveritarë u vendosën edhe shpallje të paguara, me ç'rast ata fillimisht u prezantuan me funksionin e tyre, kundrejt përkatësisë partiake ose personalisht. Informata se me çfarë mjetesh janë paguar ato shpallje (personale, partiake, nga buxheti i RM-së) nuk ishte në dispozicion të publikut.

Një aspekt tjetër i jokonsekuencës gjatë shfrytëzimit të mediave sociale është ajo se në disa institucione shtetërore është e ndaluar qasja deri te rrjetet, e nga ana tjetër vetë institucionet mbajnë profile dhe faqe. Shembull i tillë është Kuvendi i RM-së. Qasja e këtillë ndikon negativisht në kycjen e qytetarëve dhe në interaksionin me të punësuarit dhe me funksionarët e zgjedhur, nëpërmjet këtyre kanaleve të komunikimit.

Qasshmëria

E-qasshmëria dhe zhvillimi i e-qeverisë inkluzive janë prioritete të Strategjisë nacionale për e-inkuadrim 2011-2014, për zbatimin e së cilës përgjegjëse është Ministria për Shoqëri Informatike dhe Administratë. Masat që ndërlidhen me temën e këtij hulumtimi dhe dalin nga prioriteti i parë janë përgatitja e Udhëzuesit për implementimin e standardit WCAG 2.0 dhe promovimin e tij, që është realizuar, por Ministria nuk ka publikuar se në çfarë shkalle është plotësuar masa “Zbatimi i standardit WCAG 2.0 për ueb-qasshmërinë e ueb-faqeve dhe shërbimeve të organeve të administratës shtetërore”. Sipas kësaj mase, organet e administratës shtetërore duheshin të marrin si obligim që “në një afat kalimtar t’i përmirësojnë ueb-faqet e tyre në drejtim të zbatimit të rekomandimeve të konsorciumit W3C për ueb-qasshmëri nëpërmjet udhëzuesit të publikuar për implementimin e WCAG 2.0.”

Sa i përket qasshmërisë, 80% e përfaqësuesve të intervistuar të organeve qeveritare kanë deklaruar se ueb-faqet e tyre nuk janë të optimizuara t’i plotësojnë nevojat e njerëzve me pengesa. 20% i mbetur u përgjigjën se ueb-faqet e tyre janë pjesërisht të optimizuara. Në përgjithësi, ueb-faqet nuk u përmbahen në tërësi standardeve për personat me pengesa. Kontrolli me veglën BEJB (wave.webaim.org), e cila është një nga veglat që rekomandohet nga ana e W3C, në një mostër prej 22 ueb-faqesh, të cilat në anketë u potencuan si shembuj të mirë, tregoi se te të gjitha ato mund të gjendet ndonjë lloj gabimi. Shkalla e gabimeve është më e vogël te ueb-faqet që përdorin ndonjë softuer të standardizuar për prezantimin e përmbajtjeve (CMS) dhe HTML5. Një pjesë e gabimeve që i identifikoi kjo vegël janë edhe në pjesën e ofrimit të kontrastit (për shikim më të lehtë për personat me shikim të dobësuar) që varet nga dizajni grafik.

Një aspekt i qasshmërisë është edhe shfrytëzimi i gjuhëve të ndryshme që janë të kuptueshme për qytetarët e Republikës së Maqedonisë, veçanërisht gjuhët amtare të grupeve etnike. Në mungesë të një standardi dhe të obligimeve të qarta, zhvillimi i versioneve të ndryshme gjuhësore varet nga vullneti politik i strukturave udhëheqëse të institucioneve, që çon në jokonsekuencë, gjë që mund të shihet nga rezultatet e theksuara në pjesën Informimi themelor.

Të dhënat e publikuara në ueb-faqet e shqyrtuara më shpesh janë në formë që e pamundëson përpunimin e lehtë automatik. Në rastet e përmendura si përmbledhje të të dhënave të hapura në kuadër të përmbushjes së obligimeve në lidhje me Partneritetin e qeverive të hapura, shpesh hasen informata të publikuara në kuadër të artikujve (p.sh. MPB-ja, MARNet-i), e jo si përmbledhje/baza të tëra, në formate të standardizuara që mund të shkarkohen.

Përkundër faktit se është funksion që pritet nga secila ueb-faqe, vetëm 50% e ueb-faqeve të shqyrtuara kanë mundësi për kërkim të përmbajtjeve që gjenden në ueb-faqet e tyre. Te një pjesë e tyre, si president.gov.mk, kërkimi nuk funksiononte në momentin e shqyrtimit (kontrolluar më 15 mars – para zgjedhjeve presidenciale, si dhe më 25 prill, 20 maj dhe 5 qershor).

Formati më i shpeshtë që haset te dokumentet e publikuara është PDF (75%), e pas tij vjen MS Office (26%). 100% e përfaqësuesve të intervistuar të organeve qeveritare kanë deklaruar se formati më i shpeshtë në të cilin i publikojnë dokumentet në ueb-faqen e tyre është PDF. Në disa raste, dokumentet në këtë format përbëhen nga fotografi – dokumente të skenuara, në të cilat nuk është bërë konvertimi automatik edhe në tekst, kështu që nuk janë të lexueshëm as për lexues të specializuar në ekran, e as që mund të bëhet ndonjë kërkim nëpër to.

Transparenca

Sa i përket asaj se çfarë hapash ndërmer institucioni në drejtim të përmirësimit të transparencës, llogaridhënies dhe e-pjesëmarrjes së qytetarëve nëpërmjet ueb-faqes së tyre, të gjithë të anketuarit u përgjigjën se e përditësojnë ueb-faqen e tyre me informata të rëndësishme nga puna.

Nga ana tjetër, shqyrtimi i ueb-faqeve tregoi se vetëm 10% e organeve dhe institucioneve qeveritare e kanë publikuar programin vjetor për punë për vitin aktual në ueb-faqen e tyre. Në 15% ueb-faqe të tjera nga numri i përgjithshëm i ueb-faqeve gjendet programi i përgjithshëm vjetor i organit/institucionit, ku është përfshirë edhe viti aktual 2014.

Në 57% të ueb-faqeve të shqyrtuara ka pjesë të veçantë për legjislacionin relevant për institucionin, siç janë ligjet, rregulloret dhe dispozitat. Kufizim i këtij hulumtimi ishte se konstatohet vetëm prezenca e seksionit të këtyre, por për shkak të resurseve të kufizuara nuk mundet të konstatohet se a janë vendosur në të gjitha dispozitat e vlefshme që kanë të bëjnë me institucionin, si dhe përditësimi i tyre, që mund të jetë temë e hulumtimeve të tjera. Në disa raste ishin zhvendosur propozim-ligjet pa informatë se a janë miratuar, ose kishte versione të përmirësuara pa datë ose informatë se a ka pasur në ndërkohë amendamente. Pastaj, Gazetën zyrtare ose buletinin zyrtar të institucionit e publikojnë 17% të institucioneve.

Sa i përket mundësisimit të qasjes deri te informatat me karakter publik, seksion/faqe të veçantë për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik në kuadër të ueb-faqes së tyre kanë 33% e institucioneve qeveritare dhe në to, faqja gjendet lehtë, më shpesh nëpërmjet linkut që duket qartë në menynë kryesore. Poashtu, te 24% e institucioneve, këto informata janë të kompletuara në aspekt të kërkesave të rregullativës që është në fuqi (personi për kontakt, lista e dokumenteve me karakter publik).

Shumica e përfaqësuesve të intervistuar të organeve qeveritare (70%) u përgjigjën se një pjesë e caktuar e informatave me karakter publik janë në dispozicion në ueb-faqen e tyre.

Në pyetjen se cilat informata me karakter publik i publikojnë në mënyrë proaktive në ueb, pa pasur nevojë që qytetarët të bëjnë kërkesë të posaçme, përfaqësuesit e organeve qeveritare u përgjigjën se ato janë: informata në përputhje me Ligjin për qasje të lirë deri te informatat

me karakter publik dhe Ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale; njoftime, llogaridhënia; informata për punën e Këshillit komunal dhe komisionet e tij, si dhe për aktivitetet e kryetarit të komunës; programe dhe strategji për punë nga fusha e shërbimeve publike dhe zhvillimi ekonomik lokal; raporte financiare; dokumentacioni urbanistik; të dhëna statistikore dhe raporte vjetore; financimi, buxheti, llogaritë përfundimtare, plani aksional; buletini zyrtar i komunës; si dhe informata për aktivitetet nëpër shkolla, çerdhe, ngjarje kulturore, informata për ndërtimin e objekteve infrastrukturore, vendosjen e pajisjeve urbane, ndriçimin dhe informata të tjera nga aspekti komunal.

Nga ana tjetër, shumica e ekspertëve të intervistuar konsiderojnë se në ueb-faqet qeveritare zakonisht mungojnë pikërisht informatat me karakter publik (53%) dhe të dhënat fiskale (76%).

Gjatë analizës së ueb-faqeve nuk mund të konstatohej ndonjë korelacion me deklaratën e 40% të përfaqësuesve të anketuar të institucioneve se informatat me karakter publik që janë kërkuar nga ana e qytetarëve, përveç që ua dërgojnë kërkesave, ato i publikojnë edhe në ueb. Nga ana tjetër, mu edhe për shkak të nivelit të konstatuar të ulët të proaktivitetit të institucioneve në këtë kuptim, organizatat nga sektori joqeveritar i kanë krijuar ueb-platformat spinfo.org.mk dhe slobodenpristap.mk, nëpërmjet të cilave publikohen përgjigje në pyetjet e qytetarëve që janë marrë sipas Ligjit për qasje të lirë deri te informatat me karakter publik.

Në 50% të ueb-faqeve të anketuara ka informata për funksionarët, siç janë anëtarët e këshillave drejtues, këshillit komunal ose deputetëve në Kuvend.

Vetëm 8% e organeve/institucioneve qeveritare i publikojnë përgjigjet në pyetjet e parashtruara me interes të përgjithshëm në pjesë të veçantë të ueb-faqes.

Numri i ueb-faqeve që janë përfshirë në këtë hulumtim, e të cilat kanë publikuar politika për privatësi është vetëm 5%, ndërsa te 90% prej atyre që e kanë publikuar atë, ky dokument mund të gjendet nëpërmjet faqes fillestare. Publikimi i politikës për privatësi nuk është obligim ligjor, por është praktikë e mirë, me çka entitetet, edhe të sektorit publik edhe të atij privat, shfrytëzuesve të tyre u sqarojnë se cilat të dhëna të tyre i kontrollojnë dhe i përpunojnë dhe cilat masa i ndërmarrin që t'i mbrojnë ato në përputhje me Ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale. Ky është një faktor i rëndësishëm për forcimin e besimit ndërmjet shfrytëzuesve dhe institucioneve, gjegjësisht ofruesve të shërbimeve.

Vetëm një numër i vogël prej 2% e ueb-faqeve kanë seksion/faqe për të dhëna të hapura (ndonjëherë të shënuar si Partneriteti i hapur qeveritar, sipas përkthimit inicial të termit Partneriteti i qeverive të hapura). Si pengesë për zhvillim në këtë fushë, në konsultimet publike për këtë temë gjatë vitit 2014, ekspertët dhe përfaqësuesit e organeve qeveritare e potencojnë mungesën e komunikimit ndërmjet institucioneve, gjegjësisht nevojën për vetëdije më të madhe të personat përgjegjës.

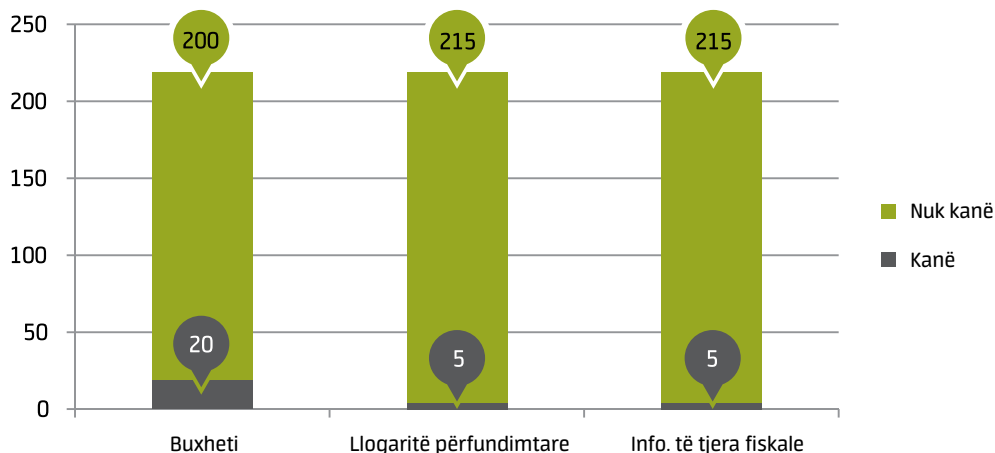

Llogaridhënia

Si indikator për llogaridhënie, në këtë hulumtim u shfrytëzua fakti se a janë në dispozicion të dhënat fiskale. U analizua se a i publikojnë dhe në çfarë forme i publikojnë institucionet: buxhetin e tyre, llogaritë përfundimtare dhe të dhënat e tjera nga kjo fushë.

Të qenit në dispozicion e të dhënave fiskale është e kufizuar. Në fakt, 9% e institucioneve qeveritare e kanë publikuar buxhetin e tyre në ueb-faqen e tyre, 2% i kanë publikuar llogaritë përfundimtare, ndërsa 2% kanë publikuar edhe të dhëna të tjera fiskale. Poashtu, institucionet janë të obliguara me ligj që t'i publikojnë buxhetet e tyre në gazetatat/buletinet e tyre zyrtare, të cilat në ueb janë të pranishme në vetëm 17% të ueb-faqeve të shqyrtuara.

Informata fiskale

Nga ana tjetër, 50% e përfaqësuesve të anketuar të organeve shtetërore u përgjigjën se të dhënat për shpalljet e tenderëve ose kontratat e nënshkruara, skemat për financim, gjenden në ueb-faqet e ministrive dhe janë të dukshme lehtë. 40% u përgjigjën se ato aspak nuk janë në dispozicion. Kjo tregon se te një pjesë e institucioneve ka gatishmëri për llogaridhënie dhe transparencë më të madhe, që shihet edhe nga gatishmëria për të marrë pjesë në hulumtime të këtilla.

E-pjesëmarrja

Shfrytëzimi i ueb-faqeve të organeve dhe institucioneve qeveritare si mekanizëm për konsultime publike në nivel të pushtetit qendror dhe atij lokal është në nivel të ulët. Vetëm 12% e ekspertëve të intervistuar konsiderojnë se ueb-faqet qeveritare shfrytëzohen për të mundësuar pjesëmarrje të qytetarëve gjatë marrjes së vendimeve, ndërsa 70% konsiderojnë se ka hapësirë për përmirësimin e tyre.

Madje 60% e përfaqësuesve të anketuar të organeve qeveritare u përgjigjën se gjatë përgatitjes së propozim-ligjeve nga ana e ministrive, qytetarët nuk konsultohen dhe nuk u mundësohet që të komentojnë dhe të bëjnë peticione në formë elektronike nëpërmjet ueb-faqes së institucionit. Kjo është vërtetuar edhe nga intervistat e strukturuar me ekspertët, 82% e të cilëve deklaruan se nuk janë konsultuar nëpërmjet mekanizmave për e-pjesëmarrje gjatë marrjes së ndonjë vendimi.

Anketa onlajn për shqyrtimin e mendimit të qytetarëve ka në 14% të ueb-faqeve, ndërsa regjistrim për e-buletinin ose për listën e pranuesve ofrojnë 10% të tyre. Mundësi të tjera për konsultime publike ka në 1% të ueb-faqeve të anketuara, edhe atë: "Jep ide", "Linja falas për konsumatorët", "Pyetje nga qytetarët".

Vetëm njëra nga ueb-faqet e shqyrtuara, "e-Demokratija", ofron mundësi për konsultime nëpërmjet seksionit "Forumi", ndërsa mundësi për të lënë komente nga ana e shfrytëzuesve të regjistruar ka edhe nëpërmjet ENER-it. Me këtë rast, në forumin e ueb-faqes "e-Demokratija", deri në momentin e shqyrtimit kishte të hapura gjithsej 150 diskutime në 15 kategori, me gjithsej 173 komente, nga të cilat i fundit është publikuar më 17.11.2012. Vetëm një pjesë e vogël e sasisë së madhe të ligjeve të reja dhe të ndryshimeve ligjore që i miraton Kuvendi vihen në diskutim publik nëpërmjet ENER-it. Për shembull, në periudhën ndërmjet 24.12.2012 dhe 25.02.2013 janë votuar 90 ligje të reja, prej të cilave 36 me procedurë të shkurtër (FSHHM, 2013) ndërsa në periudhën e njëjtë, në ENER janë vendosur vetëm 24 propozim-ligje të reja. Poashtu, te propozim-dispozitat e publikuara në ENER qëndron: "Statusi: I hapur", gjegjësisht mungon informatë për atë se a janë miratuar ato dhe në çfarë forme, gjegjësisht a janë ndryshuar në Kuvend nëpërmjet amandamenteve. Vetëm te një pjesë e tyre ka përgjigje në komentet e qytetarëve, nëpërmjet komenteve nga institucionet kompetente.

Numri i vogël i mundësive për diskutim publik nëpërmjet forumeve të hapura paraqet përkeqësim të gjendjes, për shkak se dhjetëra ueb-faqe të institucioneve të pushtetit

qendror dhe atij lokal, gjatë dekadës së parë së shekullit XXI ofronin seksione forumesh. Gjatë konsultimeve publike për atë temë gjatë periudhës 2007-2009, disa nga përfaqësuesit e institucioneve si shkak për heqjen e forumeve e theksonin pamundësinë që të punësojnë nëpunës të tjerë shtetërorë që do të shërbejnë si moderatorë. Kjo është në kontrast me rritjen e numrit të të punësuarve në administratën publike gjatë periudhës së përmendur, si dhe në periudhën e më tutjeshme.

Në pyetjen “Gjatë marrjes së ndonjë vendimi a i konsultoni qytetarët nëpërmjet mekanizmave për e-pjesëmarrje?”, 40% e institucioneve të intervistuar u përgjigjën pozitivisht, ndërsa si shembull e përmendin faktin se këtë e bëjnë nëpërmjet ueb-faqes së tyre dhe rrjeteve sociale, nëpërmjet debateve publike me qytetarët për propozim-versionet e dokumenteve, ndërsa thirrjet për këto debate publike publikohen në ueb-faqet e tyre, si dhe nga raportet nga debatet publike, ENER-i dhe “E-Demokratija”, dhe me anketimin e qytetarëve.

Nga ana tjetër, 30% e përfaqësuesve të intervistuar të institucioneve kanë deklaruar se gjatë inicimit të ndryshimeve të legjislacionit (ligjeve, akteve nënligjore, rregulloreve), institucioni i tyre asnjëherë nuk e shfrytëzon ENER-in ose ueb-faqen “e-Demokratija”.

Pothuajse të gjithë përfaqësuesit e anketuar të institucioneve dhe përfaqësuesit e sektorit qytetar dhe atij privat, theksuan se ka vetëdije të ulët për ekzistimin e mekanizmave për konsultim, gjegjësisht se dukshmëria e tyre është e vogël. Kjo u vërtetua me shqyrtimin e ueb-faqeve nga aspekti i informimit të qytetarëve për këtë temë. Lidhja e ueb-faqeve qeveritare me ueb-faqet e tjera që mund të ofrojnë informata të përgjithshme të dobishme dhe mundësi për e-pjesëmarrje të qytetarëve, në përgjithësi është e përfaqësuar me përqindje më të vogël. Në fakt, linke që çojnë deri te ueb-faqja sobranie.mk kanë 24% e ueb-faqeve, deri te uslugi.gov.mk 18%, deri te e-demokratija.mk 4%, deri te ener.gov.mk çojnë vetëm 2% e linkeve në formë të banerëve, ndërsa në ueb-faqen e specializuar për të dhëna të hapura opendata.mioa.gov.mk çojnë vetëm 1% e të ueb-faqeve të shqyrtuara.

E-shërbime

Niveli i e-shërbimeve u vlerësua sipas metodologjisë që përdoret në nivel të BE-së, e zhvilluar nga "Capgemini". Sipas kësaj qasjeje, procesi i ofrimit të shërbimeve zhvillohet në këto nivele: (1) informimi, (2) interaksioni njëkahësh, (3) interaksioni dykahësh, (4) transaksioni, (5) targetizimi/personalizimi.

Hulumtimet për zhvillimin e shërbimeve e-qeveritare në të kaluarën konstatuan se në periudhën fillestare të zhvillimit të kësaj fushe në Maqedoni, prioritet iu dha zhvillimit të e-shërbimeve që i sjellin fitim shtetit dhe bëjnë pjesë në mesin e 20 shërbimeve kryesore (core services) të përcaktuara në nivel të BE-së, duke mundësuar përforsim të autoritetit të shtetit me plasman në listat krahasuese ndërkombëtare.

50% e ueb-faqeve të shqyrtuara mundësojnë shkarkim të formulareve për shërbime ndaj qytetarëve.

2% e ueb-faqeve gov.mk ofrojnë e-shërbime edhe atë: e-punësim; këmbim elektronik të dokumenteve me Drejtorinë doganore të Republikës së Maqedonisë (me sistem të lajmërimit); paraqit problemin; sistem me lajmërim për licitim në ankande; të dhëna kadastrale, kalkulator për indeksin e harxhimeve për jetesë; regjistrim elektronik i linjave rrugore dhe e-tatime.

Në pyetjen se a ofron institucioni i tyre e-shërbime, 20% e përfaqësuesve të organeve qeveritare u përgjigjën me "jo". Ata që u përgjigjën pozitivisht, si e-shërbime i kanë theksuar këto: e-lajmërimi i vendqëndrimit, caktimi i termineve për aplikim për dokumente personale, e-paraqitje nga qytetarët, e-kërkesa dhe fletëpagesa për nxjerrjen e dokumenteve personale, e-ditari, e-harta, e-katalogu, sistemi për e-tatime, e-leja për ndërtim, paraqit problemin, e-probleme, dhënia e lejeve ndërtimore, e-përkujtuesi.

Shembuj të dalluar

Të anketuarit që u intervistuan i theksuan ueb-faqet e mëposhtme si shembuj pozitivë në tema të caktuara.

E lehtë për shfrytëzim

- ▶ ipard.gov.mk
- ▶ uslugi.gov.mk
- ▶ katastar.gov.mk
- ▶ strumica.gov.mk
- ▶ ujp.gov.mk
- ▶ caska.gov.mk
- ▶ veles.gov.mk
- ▶ ener.gov.mk
- ▶ sec.mk
- ▶ avrm.gov.mk
- ▶ sobranie.mk

Navigim i lehtë dhe kërkim

- ▶ sobranie.mk
- ▶ strumica.gov.mk
- ▶ uslugi.gov.mk
- ▶ ujp.gov.mk
- ▶ veles.gov.mk
- ▶ ener.gov.mk
- ▶ mtsp.gov.mk

Përditësim i vazhdueshëm

- ▶ ipard.gov.mk
- ▶ uslugi.gov.mk
- ▶ sobranie.mk
- ▶ ujp.gov.mk
- ▶ vlada.mk
- ▶ caska.gov.mk
- ▶ veles.gov.mk
- ▶ mvr.gov.mk
- ▶ mon.mk
- ▶ e-nabavki.gov.mk
- ▶ nvsorabotka.gov.mk
- ▶ aerodrom.gov.mk

Zbatim i teknologjisë më përparimtare

- ▶ katastar.gov.mk
- ▶ sobranie.mk
- ▶ e-demokratija.mk
- ▶ e-nabavki.mk
- ▶ meteo.gov.mk
- ▶ veles.gov.mk
- ▶ mon.gov.mk
- ▶ ener.gov.mk
- ▶ ujp.gov.mk
- ▶ avrm.gov.mk
- ▶ bjn.gov.mk
- ▶ crm.com.mk

Mundësitë për krijimin e politikave

Miratimi i politikave publike që ndikojnë në rritjen e përdorimit të ueb-faqeve në pronësi të institucioneve qeveritare dhe organeve të administratës shtetërore si vegla për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje varet në mënyrë të drejtpërdrejtë nga vullneti politik i niveleve më të larta të pushtetit.

Përfundimi i përgjithshëm i të anketuarve është se rregullativa aktuale ligjore është e kënaqshme, por nevojitet precizim plotësues nëpërmjet dokumenteve në nivel nacional (strategji dhe plane aksionale), si dhe rregulloreve që do të miratoheshin në nivel të insitucioneve të veçanta, me çka do të sigurohet implementimi i saj, pavarësisht nga vendimet kadrovike dhe vendimet e tjera. Duke i precizuar obligimet e institucioneve do të lehtësohet puna e tyre, e me këtë rast edhe qytetarët do të kenë pasqyrë më të qartë për atë se në cilat mënyra mund të ndikojnë në përmbushjen e obligimeve që i ka marrë institucioni i dhënë.

Futja e standardeve të qarta, me të cilat institucionet do të obligohen që të fusin mekanizma plotësues për transparencë, llogaridhënie dhe pjesëmarrje qytetare, si dhe obligime për promovimin e standardeve ekzistuese, mund të bëhet duke miratuar procedura në nivel të vendimit të Qeverisë së RM-së, me propozim të Ministrisë për Shoqëri Informatike dhe Administratë. Impuls dhe motiv plotësues në këtë proces është edhe anëtarësia e Republikës së Maqedonisë në Partneritetin e qeverive të hapura, duke e imponuar prioritetin për përmbushjen e obligimeve të marra, si dhe zgjerimi i diapazonit të planeve të ardhshme aksionale nacionale në këtë fushë.

Poashtu, institucionet e interesuara, përveç obligimeve ligjore, mundet me vetëiniciativë të miratojnë rregullore dhe të zhvillojnë e-shërbime nga kjo fushë, e një pjesë e tyre mund të zbatojnë edhe metoda për vetërregullim – për shembull komunitat, duke e shfrytëzuar infrastrukturën për vendimmarrje në kuadër të BNJVL-së.

Në të gjitha këto raste, kyç është edhe roli i qytetarëve dhe i organizatave qytetare të cilat i përfaqësojnë interesat e tyre. Proaktiviteti dhe angazhimi i tyre me anë të kërkesave të vazhdueshme që në mënyrë konsekuente të shfrytëzohen mekanizmat ekzistues për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje nga ana e institucioneve, si dhe të zhvillohen mekanizma të reja në përputhje me nevojat e paraqitura, është faktor që në afat të gjatë siguron zhvillim të vazhdueshëm në këtë fushë.

Përfundime dhe rekomandime

- ▶ Në Republikën e Maqedonisë ekziston korniza ligjore me të cilën rregullohet e-pjesëmarrja qytetare, por nevojitet zbatim i saj konsekuent, si dhe ngritja e vetëdijes te institucionet dhe qytetarët, si për ekzistimin e mundësive, ashtu edhe për rëndësinë e shfrytëzimit të mediave të reja, në këtë rast – ueb-faqeve si vegla për transparencë, llogaridhënie dhe e-pjesëmarrje.
- ▶ Duhet të përfordhet vetëdija te institucionet për rëndësinë e rolit të ueb-faqeve si vegla dhe platforma për transparencë, llogaridhënie dhe pjesëmarrje qytetare. Pothuajse të gjitha proceset që zhvillohen pa zbatimin e teknologjive të reja ("në letër") mund të optimizohen me zbatimin e teknologjive të reja, me çka do të mundësohet shfrytëzimi me efikas i resurseve financiare dhe atyre njerëzore, si dhe i kohës së nëpunësve dhe qytetarëve.
- ▶ Si një nga problemet kryesore që është theksuar nga ana e institucioneve në nivel lokal (komunat) është mungesa e mjeteve financiare që janë të dedikuara për mirëmbajtjen e ueb-faqes së institucionit, si dhe e personit konkret të angazhuar në atë pozitë. Prandaj, rekomandohet që të rregullohet roli i personave që janë të obliguar për mirëmbajtjen e ueb-faqeve, duke e sistematizuar këtë vend pune, si dhe të ridestinohen mjete nga buxheti i institucioneve që do të dedikohen për këtë nevojë.
- ▶ Shfrytëzuesit, shpeshherë theksojnë se hasin në vështirësi që të gjejnë informata të caktuara në ndonjë ueb-faqe konkrete, e ndonjëherë informatat janë të shpërndara, jo vetëm në një, por në më tepër ueb-faqe. Prandaj, duhet të bëhet lidhja e ndërsjellë ndërmjet të gjitha resurseve dhe ueb-faqeve të rëndësishme me qëllim që të mundësohet qasje më e lehtë deri te informatat dhe transparencë më e madhe.
- ▶ Duhet të krijohet dukshmëri më e mirë, si dhe qasje më e mirë deri te informatat nëpër ueb-faqe. Njëra nga zgjidhjet e mundshme është standardizimi i formatit dhe i pamjes së ueb-faqeve, duke përdorur ndonjë shabllon të përgatitur, në ç'mënyrë do të fitohet pamje dhe lokacion i unifikuar i informatave në çdo ueb-faqe, me çka do të promovohet e-inkluziviteti nga të gjitha aspektet, me qëllim që të mundësohet qasje për të gjithë qytetarët deri te shërbimet – në mes tjerash edhe duke i përdorur të gjitha gjuhët përkatëse që fliten në RM, me ç'rast në vetë dizajnin do të zbatohen edhe standardet e

W3C që mundësojnë qasje për personat me pengesa. Poashtu, shfrytëzimi i standardeve të hapura për dokumentet e publikuara do ta rrisë dhe do ta lehtësojë qasjen dhe kërkimin e dokumenteve të publikuara.

- ▶ Emrat e domeneve të institucioneve publike zgjidhen në mënyrë arbitrare, që çon në zgjidhje të ndryshme dhe jokonsekunencë – përdorimi i gjuhëve të ndryshme pa marrë parasysh përmbajtjet, zbatimi jokonsekuent i shtesave .gov.mk ose vetëm .mk, e ka raste të përdorimit të shtesës .org.mk, e madje dhe i shtesave të huaja, si p.sh. domenet .com (p.sh. dojran-info.com). E gjithë kjo e vështirëson orientimin dhe gjetjen e ueb-faqeve nga ana e qytetarëve. Rekomandohet që mënyra e zgjedhjes të emrave të domeneve të jetë konsekuent për të gjitha institucionet, nëpërmjet metodologjisë së përcaktuar paraprakisht.
- ▶ Jokonsequencë vërehet në dukshmërinë e informatave për shpenzimin e mjeteve nga institucionet. Duhet të përgatitet një sistem për kontrollim të mjeteve financiare dhe shpërndarjen e tyre nga ana e institucioneve që të arrihet llogaridhënie dhe transparencë më e madhe ndaj qytetarëve. Përveç përmbushjes së detyrueshme të obligimeve ligjore duke i publikuar të dhënat fiskale në formën e tyre themelore, nga aspekti i rritjes së kontrollit dhe pjesëmarrjes së qytetarëve, është me rëndësi që të zhvillohen sisteme për përpunimin e tyre të automatizuar dhe për paraqitjen e tyre sipas kontekstit, p.sh. nëpërmjet vizualizimeve. Shembull i një sistemi të tillë që është zhvilluar nga sektori civil është platforma sledigiparite.mk.
- ▶ Pothuajse të gjitha institucionet kanë edhe ueb-faqen e tyre, që tregon se hapi i parë është bërë, por ajo që mungon është përmbajtja që është relevante për shfrytëzuesin, gjegjësisht qytetarin. Duhet të bëhet mirëmbajtje më e rregullt e këtyre sistemeve dhe ato të ushqehen në kohë me informatat e nevojshme.
- ▶ Edhe pse janë të obligueshme, proceset e konsultimeve publike zhvillohen formalisht dhe me jehonë të vogël, nëpërmjet mekanizmeve onlajn që janë përmendur. Një numër i madh i ligjeve miratohen me procedurë të shkurtër, me çka vështirësohet pjesëmarrja e qytetarëve me propozimet e tyre. Një faktor i rëndësishëm për demotivimin e qytetarëve dhe organizatave për të marrë pjesë në proceset konsultative janë përvojat e mosmarrjes parasysh të nevojave të tyre dhe të interesit publik gjatë miratimit të legjislationit. Përmbajtjet që janë publikuar nëpër ueb-faqe janë relativisht informative, por nuk janë sa duhet pjesëmarrëse. Duhet të ketë pjesëmarrje më të madhe dhe moderim të asaj pjesëmarrjeje, që do të çojë deri te nxjerrja e përfundimeve nga pjesëmarrja.
- ▶ Sistemet kryesisht përdoren për transferin e informatave, për informimin e qytetarëve në një drejtim, por nevojitet një komunikim më aktiv dykahësh dhe ngritje e përbashkët e iniciativave. Duhet të bëhet publikimi transparent i informatave, veçanërisht kur bëhet fjalë për miratimin e ligjeve, debatet publike dhe thirrjet e hapura për inkuadrim në debatet publike.
- ▶ Për shkak se tashmë ekzistojnë instrumente, si për pjesëmarrje, ashtu edhe për kontroll mbi institucionet publike (funksionimi adekuat i Entit shtetëror për revizion, me

mekanizëm për sanksione dhe përgjegjësi personale të atyre që nuk i respektojnë ato mekanizma), ato duhet të zbatohen në mënyrë më aktive.

- ▶ Ekziston një numër i madh i veprave që ofrohen nga institucionet, por të anketuarit thonë se ka shfrytëzim joadekuat të tyre nga vetë nëpunësit shtetërorë që janë të obliguar t'i përditësojnë ato, e nga ana tjetër ka edhe aktivitet të pamjaftueshëm nga vetë publiku – edhe ai profesional, e poashtu edhe ai i përgjithshëm, gjegjësisht vetë qytetarët. Me rëndësi të madhe është ngritja e kapacitetit të administratës publike për praktikimin e transparencës, llogaridhënies dhe inkuadrimit më të madh të palëve të interesuara gjatë marrjes së vendimeve.
- ▶ Mosekzistimi i politikave që janë në dispozicion publik në lidhje me shfrytëzimin e rrjeteve sociale dhe moderimi i komenteve në nivel të administratës publike ose në nivel të institucioneve individuale. Zhvillimi dhe zbatimi i politikave të këtilla, të harmonizuara me dispozitat pozitive ligjore, veçanërisht me ato që kanë të bëjnë me luftën kundër gjuhës së urrejtjes, do të mundësojë ambient të përshtatshëm për interaksion më të madh me qytetarët.
- ▶ Shfaqja e vetëdijes dhe e kujdesit për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në sferën digjitale është aspekt i rëndësishëm në ndërtimin e besimit ndërmjet institucioneve dhe qytetarëve. Një hap në këtë drejtim është publikimi i politikave për privatësi, por edhe i dokumenteve të tjera si, dispozitat dhe kodet, me çka garantohet kjo në kuadër të kompetencave të institucioneve.
- ▶ Institucionet janë duke u bërë të vetëdijshme për rëndësinë e hapësirës së internetit, e poashtu ka trend të rritjes së e-shërbimeve që ofrohen. Shteti duhet të jetë lider në këtë fushë. Me këtë rast, duhet të punohet në përmbushjen e parimeve të e-inkluzionit dhe në zgjidhjen e çështjeve që kanë të bëjnë me qasshmërinë, si dhe çështjet për personat me pengesa.
- ▶ E-inkuadrimi dhe e-pjesëmarrja janë pasqyrë e kapacitetit demokratik të pushtetit. Në këtë moment, sfidë paraqet kapaciteti demokratik i autoriteteve, e më pak vetë instrumenti nëpërmjet të të cilit ato e realizojnë vullnetin dhe gatishmërinë e tyre për të siguruar pjesëmarrje në vendimmarrje dhe transparencë. Përpjekjet aktuale të institucioneve publike duhet të avancohen me përforcimin e kapaciteteve dhe harmonizimin e politikave të miratuara në nivel qendror dhe shpërndarjen e tyre në të gjitha nivelet e pushtetit dhe të administratës shtetërore.

Bibliografia

Dokumentet e miratuara referente për politikat publike në Republikën e Maqedonisë

Strategjia nacionale për zhvillimin e shoqërisë informatike (2005). goo.gl/1wzUHe.

Strategjia nacionale për zhvillimin e komunikimeve elektronike me teknologjitë informatike (2007). is.gd/GtXF2y.

Plani strategjik i MSHIA-së 2012-2014. goo.gl/KqSLVW.

Strategjia nacionale për e-përfshirje 2011-2014. goo.gl/MH26BA.

Strategjia për reformë të administratës publike në Republikën e Maqedonisë 2010-2015. is.gd/JUtQ6a.

Strategjia nacionale për zhvillimin e e-përmbajtjeve 2010 – 2015. goo.gl/4tw8ko.

Plani aksional nacional – Zhvillimi i e-përmbajtjeve 2010 – 2015. goo.gl/p0Erfp.

Strategjia nacionale për e-Qeveri 2010-2012. goo.gl/Yo651Z.

Kodi për konsultime me publikun gjatë përgatitjes së rregullativës. goo.gl/dNH0f9.

Udhëzimi për mënyrën e veprimit në punën e ministrive për përfshirjen e palëve të interesuara në procedurën për përgatitjen e ligjeve. goo.gl/OFIjJk.

Literarura e shfrytëzuar

Budinoski & Trajkovikj. (2012). Incorporating Social Network Services in eGovernment Solutions: A Case Study. goo.gl/1vcWEc.

Capgemini, IDC, Rand Europe, Sogeti & DTi. (2010). Digitizing Public Services in Europe: Putting ambition into action. 9th Benchmark Measurement. Brussels: European Commission, Directorate General for Information Society and Media. goo.gl/lZzjX8.

Capgemini, IDC, Rand Europe, Sogeti & DTi. (2010). Method paper 2010: Preparing the 9th Benchmark Measurement. Brussels: European Commission, Directorate General for Information Society and Media. goo.gl/bIRVxE.

Capgemini. (2010). Benchmark Measurement of European eGovernment services. goo.gl/gEQNEX.

Centeno, C., Van Bavel, R., and J.C. Burgelman. (2004). eGovernment in the EU in the next decade: vision and key challenges. Seville: European Commission, DG JRC, Institute for Prospective Technological Studies.

Cullen International. (2013). Monitoring regulatory and market development for electronic communications and information society services in Enlargement Countries: Report 3. goo.gl/pz4q0v.

Deloitte and Indigov. (2008). Study on The Measurement of eGovernment User Satisfaction and Impact in EU27, Final Report. Brussels: European Commission: Information Society and Media Directorate-General.

European Commission. 2005. i2010 – A European Information Society for Growth and Employment. Brussels: European Commission. goo.gl/TiQoDr.

European Commission. 2010. The European eGovernment Action Plan 2011-2015: Harnessing ICT to promote smart, sustainable & innovative Government. Brussels, Belgium. goo.gl/hqx2E1

Eurostat Database. 2012a. Database: Individuals using the Internet for interacting with public authorities (isoc_bde15ei). Accessed May 7, 2013. goo.gl/7N8iLF

Gareis, K. 2004. Towards user-centered government – Understanding Demand for Online Public Services. Proceedings Telecities & MUTEIS Conference: Urban Impacts of the Information Society, The Hague. goo.gl/AsvV4m

Gusev, Spasov & Armenski. (2007). Growth of eGovernment services in Macedonia: Online sophistication of eGovernment services. Metamorphosis. goo.gl/oCFMQ0.

International Telecommunication Union. (2014). Measuring the Information Society 2013. goo.gl/HvSQWi.

ITU. (2014). Measuring Information Society: 2013. goo.gl/l8eXK4.

Luna-Reyes, L., Chun, S., Harrison, T., Guerrero, S., Burke, G., Cook, M., Cresswell, A., Helbig, N., Hrdinova, J., and T. Pardo. 2012. 'Open government and e-government: Democratic challenges from a public value perspective', Information Polity: The International Journal Of Government & Democracy In The Information Age, 17, 2, pp.83-97. goo.gl/XX2p0

Metamorphosis Foundation. (2008). Roadmap for Inclusive eGovernment in the Western Balkans Building e-services accessible to all. goo.gl/PHFt8U.

OECD. (2003). The e-Government Imperative. Paris: OECD: e-Government Studies.

Open Government Partnership: Macedonia. www.opengovpartnership.org/country/macedonia.

Trajkovik & Budinoski. (2012). E-government sophistication of e-services in Republic of Macedonia. goo.gl/IQ5dpJ.

UNDP. 2010. eGovernance and ICT Usage Report for South East Europe - 2nd Edition. Sarajevo: UNDP. goo.gl/oH4R45

Vlada Republike Hrvatske. (02.2014). Izvešće o provedbi savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata u 2013. godini. goo.gl/X0o9YJ.

W3c. Web Accessibility Evaluation Tools. www.w3.org/WAI/ER/tools.

World Bank. (2009). Definition of e-Government. Accessed May 7, 2013. <http://is.gd/YNhLBy>.

World Economic Forum. 2011. The Future of Government: Lessons Learned from around the World. World Economic Forum: Global Agenda Council on the Future of Government. goo.gl/OJLmO

Агенција за електронски комуникации. (2013). Годишен Извештај за развојот на пазарот на електронски комуникации за 2012 година. goo.gl/blj11D.

Гушев, Спасов & Арменски. (2008). Мерење на владините е-услуги во Македонија (резултати од четвртото мерење). goo.gl/KqCsP3.

МАРНет. (2014). Правилник за организацијата и управувањето со врвниот македонски .МК домен и врвниот македонски .МКД. goo.gl/7s6A1a.

Метаморфозис. (2010). Функционалност на општинските веб-сајтови како средство за објавување информации. is.gd/enzDck.

МЦЕО и ФООМ (2009-2014). Извештаи од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ. goo.gl/wPEJlc.

Станојевски, Г. (2012). Анализа на .мк домените 2012. goo.gl/AoMDfq.

ФООМ. (2013). Аларм: Задолжувања. Вработувања. goo.gl/ZsZ5Bv.

ФООМ. (2013). Шест години подоцна: Распука ли сидот од тишина? Анализа на имплементацијата на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер. goo.gl/yXuitp.

Aneksi 1: Ekspertët dhe përfaqësuesit e intervistuar të institucioneve

Ekipi hulumtues i fondacionit Metamorfozis u shpreh falënderim për kontributin të gjithëve që ndihmuan gjatë dizajnit dhe realizimit të këtij hulumtimi. Në radhë të parë ata ishin Ivan Kun dhe Andreja Koks nga fondacioni Pontis, Tanja Hafner Ademi dhe Deniza Budalevska nga BCSDN. Hulumtimi nuk do të ishte i mundur pa bashkëpunimin me njerëzit e mëposhtëm dhe institucionet që dhanë kontribut si burime informatash, nëpërmjet intervistave dhe pjesëmarrjes në konsultimet që u zhvilluan onlajn dhe nëpërmjet takimit konsultativ publik.

EKSPERTËT E INTERVISTUAR:

- ▶ Dançe Danillovska-Bajdevska – Fondacioni shoqëri e hapur – Maqedoni
- ▶ Igor Trajkovski – TIME.mk
- ▶ Maja Subotiq – Misioni i OSBE-së në Shkup
- ▶ Zoran Janevski – Instituti Ekonomik - Shkup, Universiteti “Shën Kirili dhe Metodi” - Shkup

PËRFAQËSUESIT E INTERVISTUAR

TË INSTITUCIONEVE PUBLIKE:

- ▶ Komuna e Aerodromit, Milena Stefanovska
- ▶ Komuna e Novacit, Igorçe Risteski
- ▶ Komuna e Rankovcës, Mitko Karanfilovski
- ▶ Bashkësia e njërive të vetëqeverisjes lokale të Republikës së Maqedonisë (BNJVL), Aleksandar Arsovski

- ▶ Kirill Barbareev – Universiteti “Goce Dellçev” – Shtip
- ▶ Jani Makraduli – deputet dhe ish-kryetar i Komisionit për teknologji informatike (TIK)
- ▶ Jovan Petrov - ITgma
- ▶ Kristina Haxhi-Vasileva – Konsalting për zhvillim strategjik SHPK
- ▶ Vlladimir Llazovski – Shoqata e qytetarëve për përkrahje dhe promovim të qasjes deri te teknologjitë e reja për personat me hendikep – “Hapni dritaret”
- ▶ Goce Armenski – Fakulteti për shkencë informatike dhe inxhinjeri kompjuterike
- ▶ Bekim Imeri – Zyra e Bankës Botërore në Republikën e Maqedonisë
- ▶ Jasmina Trajkovski – Trajkovski & Partneri konsalting
- ▶ Dejan Ristov – Fondacioni “Fokus”, Veles
- ▶ Marija Sazdevski – Qendra maqedonase për bashkëpunim ndërkombëtar
- ▶ Biljana Bejkova – OJQ Infocentar
- ▶ Tanja Hafner – Ademi – Rrjeti ballkanik për zhvillimin e shoqërisë civile (BCSDN)
- ▶ Neda Korunovska – Reaktor, hulumtimi në aksion.
- ▶ Drejtoria për polici financiare, Lidija Siljanoska
- ▶ Komuna e Velesit, Goran Çučukovski
- ▶ Komuna e Shtipit, Irena Kullakova
- ▶ Komuna e Strugës, Roland Amzai
- ▶ Agjencia për përkrahje financiare të bujqësisë dhe zhvillimit rural, Stiven Noçevski
- ▶ Ministria për Punë të Brendshme - përgjigje e dërguar nëpërmjet adresës zyrtare të e-mail-it.

METAMORPHOSIS
Fondacion për internet dhe shoqëri